

Rapportage

Integratie op school

Meningen, observaties en ideeën vanuit het onderwijs zelf

Utrecht, februari 2017

DUO Onderwijsonderzoek

drs. Vincent van Grinsven

drs. Liesbeth van der Woud

dr. Eric Elphick

Postbus 681

3500 AR Utrecht

030 263 1080 (t)

e-mail: info@duo-onderwijsonderzoek.nl

website: www.duo-onderwijsonderzoek.nl

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING.....	2
2	ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN.....	3
3	OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK	4
4	RESULTATEN	6
4.1	Herkenning van het beeld op de eigen school	7
4.2	Oorzaken van toenemende segregatie op school.....	14
4.3	Wie moet er iets aan doen?	17
4.4	Ideeën over het tegengaan van toenemende segregatie op scholen.....	19
4.4.1	Op de eigen school	19
4.4.2	Op scholen in het algemeen	21
4.5	Stellingen met betrekking tot integratie/segregatie.....	23
4.5.1	Basisonderwijs	23
4.5.2	Voortgezet onderwijs.....	27
4.6	Overige opmerkingen over het onderwerp integratie/segregatie	31

BIJLAGE 1 - VERSCHILLEN IN RESULTATEN NAAR ACHTERGRONDKENMERKEN

BIJLAGE 2 - RESULTATEN NAAR PROVINCIE

BIJLAGE 3 - VRAGENLIJST

1 INLEIDING

In veel verschillende media – bijvoorbeeld in het NRC, op radio 1, op de website van de SP en in het tv-programma Pauw – wordt tegenwoordig gesproken over ‘de mislukte integratie’ en ‘de toenemende segregatie in de grote steden’. Ook de reportage “2 werelden 2 werkelijkheden” van Margalith Kleijwegt stemt somber.

Dit vormde de aanleiding voor een uitgebreid onderzoek in het basis- en voortgezet onderwijs over het fenomeen ‘integratie/segregatie’. Elk kind moet immers naar school en elke school is een minimaatschappij op zich, waardoor scholen goed zicht hebben op dit onderwerp. In hoeverre herkennen scholen het beeld van de toenemende segregatie? Is het daadwerkelijk zo slecht gesteld met de integratie? En belangrijker nog, welke oplossingen/ideeën hebben zij om de toenemende segregatie (indien daar sprake van is) tegen te gaan?

DUO Onderwijsonderzoek, specialist op het gebied van onderwijsonderzoek, heeft in samenwerking met het Algemeen Dagblad een onafhankelijk en representatief onderzoek verricht onder schoolleiders/directeuren en leraren uit het basis- en het voortgezet onderwijs naar de integratie op school.

In deze rapportage beschrijven we de resultaten van het onderzoek.

2 ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN

De doelstellingen van het onderzoek luiden:

1. Achterhalen in hoeverre schoolleiders/directeuren en leraren in het basis- en voortgezet onderwijs het beeld van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' op de eigen school herkennen.
2. Achterhalen wat schoolleiders/directeuren en leraren in het basis- en voortgezet onderwijs die het beeld bij leerlingen op de eigen school herkennen, als de belangrijkste oorzaken zien van de mislukte integratie en de toenemende segregatie op de eigen school.
3. Achterhalen welke partijen volgens de schoolleiders en de leraren in het basis- en voortgezet onderwijs die het beeld bij leerlingen op de eigen school herkennen, iets moeten doen aan de toenemende segregatie op de eigen school.
4. Achterhalen welke ideeën schoolleiders en leraren hebben om de toenemende segregatie op de eigen school en/of op scholen in het algemeen tegen te gaan.

3 OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Methode van onderzoek

Het onderzoek is online uitgevoerd. Voor het realiseren van de respons is gebruik gemaakt van het Online Panel Directeuren Basisonderwijs en het Online Panel Directeuren Voortgezet Onderwijs (van DUO Onderwijsonderzoek) en van de onderwijsdatabase van DUO Onderwijsonderzoek.

Het onderzoek heeft als volgt plaatsgevonden:

- We hebben de schoolleiders/directeuren en leraren een e-mail gezonden met een korte uitnodiging tot deelname aan het onderzoek. In deze e-mail hebben we een persoonlijke link verwerkt waarmee de schoolleiders/directeuren en leraren de vragenlijst konden activeren.
- De vragenlijst is vervolgens online ingevuld door de schoolleiders/directeuren en leraren.

Er zijn voorzieningen getroffen dat elke schoolleider/directeur en leraar de vragenlijst slechts één keer kon invullen. Tevens was het mogelijk om, indien de invulling van de vragenlijst moest worden afgebroken, verder te gaan met het invullen van de vragenlijst op het punt waar men gebleven was (door opnieuw op de persoonlijke link te klikken). De technische realisatie van het onderzoek is door ons in eigen beheer uitgevoerd en gemanaged.

Het veldwerk van het onderzoek is uitgevoerd in de maand oktober 2016.

Vragenlijst

De vragenlijst is in overleg met het Algemeen Dagblad opgesteld – waarbij DUO Onderwijsonderzoek het voortouw heeft genomen en de eindredactie heeft gedaan – en telt circa 15 vragen.

Netto respons

In totaal is een netto respons gerealiseerd van **n=2.203**, verdeeld over basisonderwijs (n=1.218) en voortgezet onderwijs (n=985):

- 590 leerkrachten basisonderwijs
- 628 schoolleiders basisonderwijs
- 738 docenten voortgezet onderwijs
- 247 schoolleiders voortgezet onderwijs

De gerealiseerde netto respons is vergeleken met de populatie voor de variabelen denominatie en vakantieregio. Verschillen van de netto respons ten opzichte van de populatie zijn door middel van een herweging geëlimineerd.

Om inzicht te geven in de nauwkeurigheidsmarges die op elk steekproefonderzoek van toepassing zijn, is een tabel opgenomen waarin bij verschillende netto responsaantallen de bijbehorende nauwkeurigheidsmarges zijn vermeld. Hierbij is uitgegaan van een betrouwbaarheid van de resultaten van 95% (betrouwbaarheid = de mate waarin bij herhaalde meting, dezelfde resultaten worden verkregen).

Netto respons	Uitkomst 50%-50%	Uitkomst 75%-25%	Uitkomst 90%-10%
250	6,2%	5,4%	3,7%
500	4,4%	3,8%	2,6%
600	4,0%	3,5%	2,4%
750	3,6%	3,1%	2,1%

Toelichting op de tabel

Bij een netto respons van n=500 leerkrachten dient er bij een uitkomst van bijvoorbeeld '50% van de leerkrachten basisonderwijs is het **wel** eens met stelling X en 50% **niet**', rekening mee te worden gehouden dat de werkelijke percentages zullen liggen tussen 45,6% (50% -/ - 4,4%) en 54,4% (50% + 4,4%).

4 RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek beschreven. In de beschrijving van de resultaten hebben we een onderscheid gemaakt naar de functie van de respondent (leraar versus directeur) en het type onderwijs (basisonderwijs versus voortgezet onderwijs).

De volgende uitsplitsingen van de onderzoeksresultaten zijn gemaakt:

1. Functie:
 - Leraar (basisonderwijs, n=590; voortgezet onderwijs, n=738);
 - Schoolleider/directeur (basisonderwijs, n=628; voortgezet onderwijs, n=247).
2. Type onderwijs (basisonderwijs versus voortgezet onderwijs):
 - Basisonderwijs (n= 1.218);
 - Voortgezet onderwijs (n= 985).
3. De vier grote steden:
 - Amsterdam (n=91);
 - Den Haag (n=47);
 - Rotterdam (n=54);
 - Utrecht (n=26);
 - Overige steden (n=1985).

In de rapportage worden alleen de significante verschillen tussen de onderscheiden groepen beschreven.

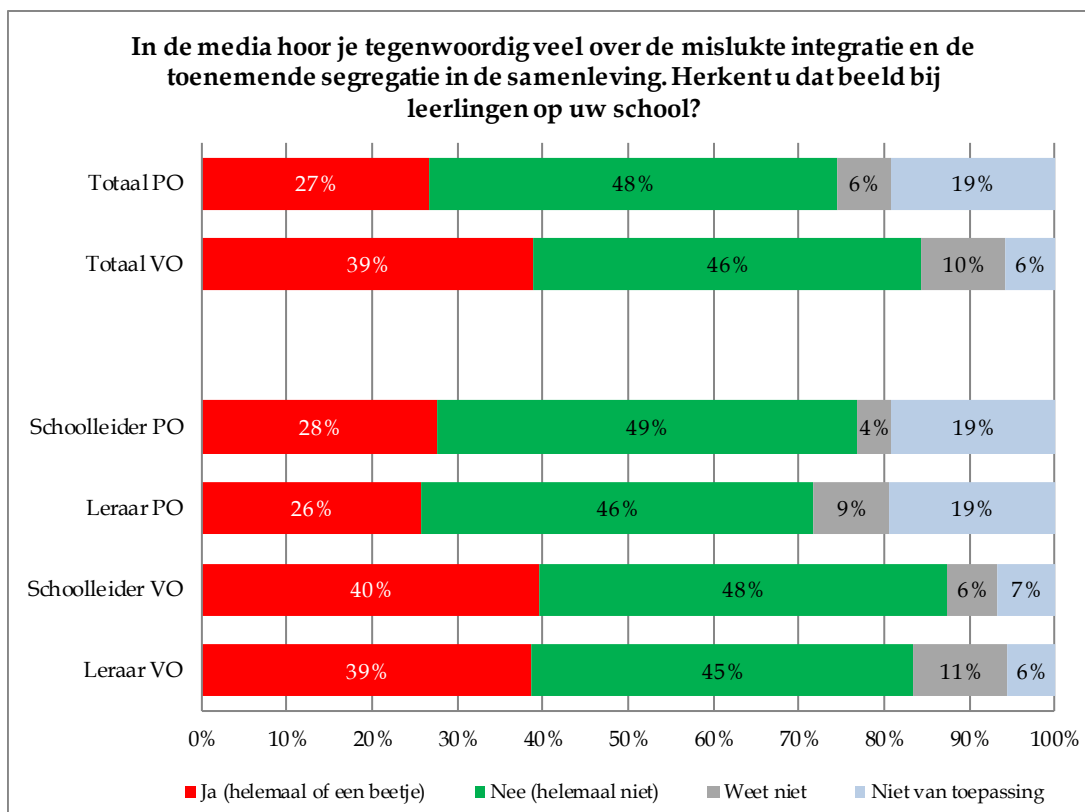
Ook zijn uitsplitsingen van de onderzoeksresultaten gemaakt naar achtergrondkenmerken. De significante verschillen op basis van deze uitsplitsingen zijn beschreven in Bijlage 1.

4.1 Herkenning van het beeld op de eigen school

Voorafgaand aan de vragen, hebben we het onderwerp segregatie als volgt geïntroduceerd bij de respondenten:

In de media hoor je tegenwoordig veel over 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving'.

Vervolgens is gevraagd of zij dat beeld herkennen bij leerlingen op de eigen school.

Dit beeld wordt met name in het voortgezet onderwijs herkend: 40% van de schoolleiders en 39% van de docenten in het voortgezet onderwijs geeft aan dit beeld helemaal of een beetje te herkennen bij leerlingen op de eigen school. Ruim een kwart van de basisscholen (28%) herkent dit beeld een beetje of helemaal. In **de vier grote steden** wordt dit beeld door **meer dan de helft** van de respondenten herkend.

Op iets minder dan de helft van de scholen in het basis- en voortgezet onderwijs wordt dit beeld helemaal niet herkend.

De mate waarin de schoolleiders en leraren de toenemende segregatie in de samenleving herkennen bij leerlingen op de eigen school, hebben we ook uitgesplitst naar **de vier grote steden**. De resultaten zijn in de volgende tabel weergegeven.

In de media hoor je tegenwoordig veel over 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving. Herkent u dat beeld bij leerlingen op uw school?

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
	n=91	n=47	n=54	n=26	n=1985
Ja (helemaal of een beetje)	54%	56%	53%	53%	30%
Nee (helemaal niet)	35%	33%	43%	35%	48%
Weet niet	11%	4%	---	4%	8%
Niet van toepassing	1%	6%	4%	9%	14%

Aansluitend hebben we de respondenten die hebben aangegeven het beeld wel of juist niet te herkennen, gevraagd om hun antwoord toe te lichten en te beschrijven wat zij zien gebeuren onder leerlingen in en buiten de klas met betrekking tot integratie/segregatie. De antwoorden worden hieronder samengevat:

Ja, ik herken het beeld van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van mijn eigen school. Basisonderwijs:

- Leerlingen met ouders van niet-westerse allochtone afkomst gaan voornamelijk met elkaar om, ze gaan nauwelijks om met autochtone kinderen.
- Ouders van kinderen met een allochtone afkomst spreken de Nederlandse taal nauwelijks en houden stevig vast aan hun eigen cultuur.
- De huidige politieke sfeer heeft een negatieve invloed op de integratie (kinderen voelen zich gediscrimineerd en achtergesteld).
- Ouders met een allochtone afkomst hebben vaak andere normen en waarden dan autochtone ouders (zijn minder betrokken bij de school, minder respect richting vrouwen, niet streng optreden tegen ongewenst gedrag van de kinderen).
- Scholen zijn afspiegelingen van wijken, als er in een wijk overwegend kansarme gezinnen en/of gezinnen met een allochtone afkomst wonen, dan zal een school ook overwegend leerlingen uit die gezinnen hebben en is er weinig sprake van integratie.

"Allochtone ouders zoeken elkaar nog steeds op. Tevens komen zij nauwelijks op ouderavonden en andere informatiebijeenkomsten, waardoor ze vaak een deel van de informatie missen."

"Deze kinderen passen zich op school aan aan onze waarden en normen en thuis leven ze vaak in de cultuur van hun ouders. Het is voor deze kinderen moeilijk om voortdurend te switchen tussen dat wat er op verschillende plaatsen van hun verwacht wordt. Hun loyaliteit wordt voortdurend op de proef gesteld."

"Ik zie vooral segregatie bij de ouders, ze trekken weinig met elkaar op, dus kinderen buiten schooltijd ook niet. Ik zie ook dat ouders hun schoolkeuze sterk baseren op de populatie van de school."

"Ouders die geen vertrouwen hebben in de 'witte' leerkracht, wat zijn effect heeft op de houding van de leerlingen. Het gedrag is de grootste zorg. De allochtone leerlingen blijven erg hangen in de eigen cultuur en kunnen zich moeilijk verplaatsen in de Nederlandse cultuur, omdat de ouders dit ook niet doen."

"Ouders spreken slecht of geen Nederlands, waardoor de kinderen ook met een enorme taalachterstand op school komen, die moeilijk in te halen is. Daarnaast zijn ze ontzettend bezig met hun eigen cultuur en geloofsovertuiging, waardoor de Nederlandse tradities, normen en waarden soms ver te zoeken zijn."

Ja, ik herken het beeld van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van mijn eigen school. Voortgezet onderwijs:

- Leerlingen uit dezelfde cultuur/met dezelfde achtergrond gaan voornamelijk met elkaar om, weinig vermengen van culturen (groepjesvorming).
- Leerlingen met een allochtone achtergrond zijn oververtegenwoordigd op het vmbo en ondervertegenwoordigd op de havo en het vwo.
- Steeds minder respect en tolerantie richting elkaar en elkaars afkomst (ideeën van Wilders worden overgenomen, leerlingen voelen zich gediscrimineerd).

"Bij ons is duidelijk te zien dat ondanks een hoge graad van tolerantie t.o.v. elkaar, leerlingen van bepaalde afkomst steeds meer bij elkaar "klitten". Marokkaanse leerlingen die dit niet doen en die vooral met autochtone leerlingen omgaan, krijgen problemen in hun eigen wijk."

"Buiten de klas, thuis bij de leerlingen, merk je dat ouders zich weleens afkeren tegen de Nederlandse samenleving."

"De school waar ik nu werk is een overwegend witte school. Voorheen heb ik op een zwarte school gewerkt. Hier is de segregatie duidelijk. De leerlingen voelen zich geen Nederlander, hoe vaak je ook zegt 'je leeft in Nederland, je gaat naar school in Nederland, je bent geboren in Nederland, dus je bent voor een groot deel Nederlander' blijven ze zich beroepen op de nationaliteit van het vaderland van de ouders en soms zelf grootouders. Zo vormen ze groepen binnen de school."

"Leerlingen die erg vaderlandslievend zijn en daarin soms ook een vorm van radicaliserend gedrag kunnen vertonen. Ouders die niet meer weten hoe ze hun kinderen moeten opvoeden, omdat de culturele verschillen erg groot zijn. Leerlingen die niet luisteren naar ouderen die ze niet op dezelfde manier aanspreken als hun familie. Ouders die niet met een vrouwelijke docent om de tafel willen omdat ze een vrouw is."

"Vaak is er groepsvorming. Leerlingen met dezelfde etniciteit nemen het vaak voor elkaar op, ook al is de leerling verkeerd bezig. Elkaar op een correctie manier aanspreken kan niet. Hierbij speelt bij veel leerlingen de opvoeding en de manier van denken van ouders, vanwege geloofsovertuiging een heel belangrijke rol."

"Vooral moslima meisjes zijn buitengesloten van activiteiten zoals uitwisselingen. Niet door de school zelf, maar de ouders verbieden ze om mee te gaan."

Nee, ik herken het beeld van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal) niet bij leerlingen van mijn eigen school. Basisonderwijs:

- Er zijn geen (of nauwelijks) leerlingen met ouders van niet-westerse allochtone afkomst op onze school.
- Alle kinderen met verschillende achtergronden spelen met elkaar en accepteren elkaar, er is geen sprake van segregatie.
- Op onze school wordt veel aandacht besteed aan integratie door middel van projecten, ouderbijeenkomsten en dergelijke.

"De allochtone leerlingen zijn helemaal geïntegreerd. Ouders doen hun best om Nederlands te spreken en worden ook in het Nederlands aangesproken. Wij letten er op dat allochtone leerlingen geen apart groepje gaan vormen."

"Kinderen kennen geen segregatie. Als die al voorkomt, dan zijn het de volwassenen die er verantwoordelijk voor zijn."

"Kinderen spelen, leren en werken met elkaar ongeacht hun achtergrond. Wij zorgen voor een juiste mix op onze school. Sturen hier ook op. Wij gaan bij elkaars kerken, moskeeën, huizen op bezoek. Zorgen voor ontmoeting."

"We hebben een overwegend homogeen publiek. Christen, hoogopgeleid, kiezen bewust voor bijzonder onderwijs. Vaak zelfde normen en waarden."

"Wij zijn een goed gemengde school qua populatie... We stimuleren met verschillende activiteiten de integratie: talentendag waarin ouders een grote rol spelen, ouder gespreksbijeenkomsten, Nederlandse les enz."

Nee, ik herken het beeld van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal) niet bij leerlingen van mijn eigen school. Voortgezet onderwijs:

- Er zijn geen (of nauwelijks) leerlingen met ouders van niet-westerse allochtone afkomst op onze school.
- Alle leerlingen met verschillende achtergronden accepteren elkaar en gaan goed met elkaar om, er is geen sprake van segregatie.
- Op onze school wordt veel aandacht besteed aan integratie door middel van projecten, ouderbijeenkomsten en dergelijke.
- Tijdens de lessen gaan alle leerlingen goed met elkaar om, maar daarbuiten willen er nog weleens groepjes ontstaan met leerlingen met dezelfde culturele achtergrond.

"Dat gaat eigenlijk heel soepel maar dat komt misschien juist ook wel omdat er weinig allochtone leerlingen zijn; die mix gaat eigenlijk moeiteloos."

"Ik zie hiervan weinig. De leerlingen die wij hier hebben zijn goed geïntegreerd in de samenleving. Wat je wel merkt is dat ouders huiveriger geworden zijn en de geloofsregels weer strenger hanteren naar hun eigen kinderen toe."

"Onze school is ongeveer 50-50 gemengd en alle leerlingen gaan met elkaar om en leren met en van elkaar. Zo kan het dus ook."

"We hebben veel groepsactiviteiten en individuele begeleiding en goed overleg met ouders."

In de volgende drie tabellen worden de resultaten voor de groep respondenten die heeft aangegeven dat zij **het beeld** van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van hun eigen school **herkennen**, voor drie achtergrondkenmerken (opleidingsniveau van de ouders, percentage taal- en/of leerachterstand op school en denominatie) weergegeven. De resultaten zijn telkens uitgesplitst naar de resultaten voor de vier grote steden.

Het percentage respondenten dat **het beeld** van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van hun eigen school **herkent**, uitgesplitst naar opleidingsniveau van de ouders.

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
Opleidingsniveau ouders	n=52	n=26	n=29	n=14	n=601
Ouders vooral lager opgeleid	56%	57%	70%	40%	34%
Ouders vooral hoger opgeleid	25%	23%	15%	40%	22%
Evenveel lager- als hoogopgeleid	15%	16%	10%	20%	38%
Weet niet	4%	4%	5%	---	6%

Het percentage respondenten dat **het beeld** van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van hun eigen school **herkent**, uitgesplitst naar percentage leerlingen met een taal- en/of leerachterstand.

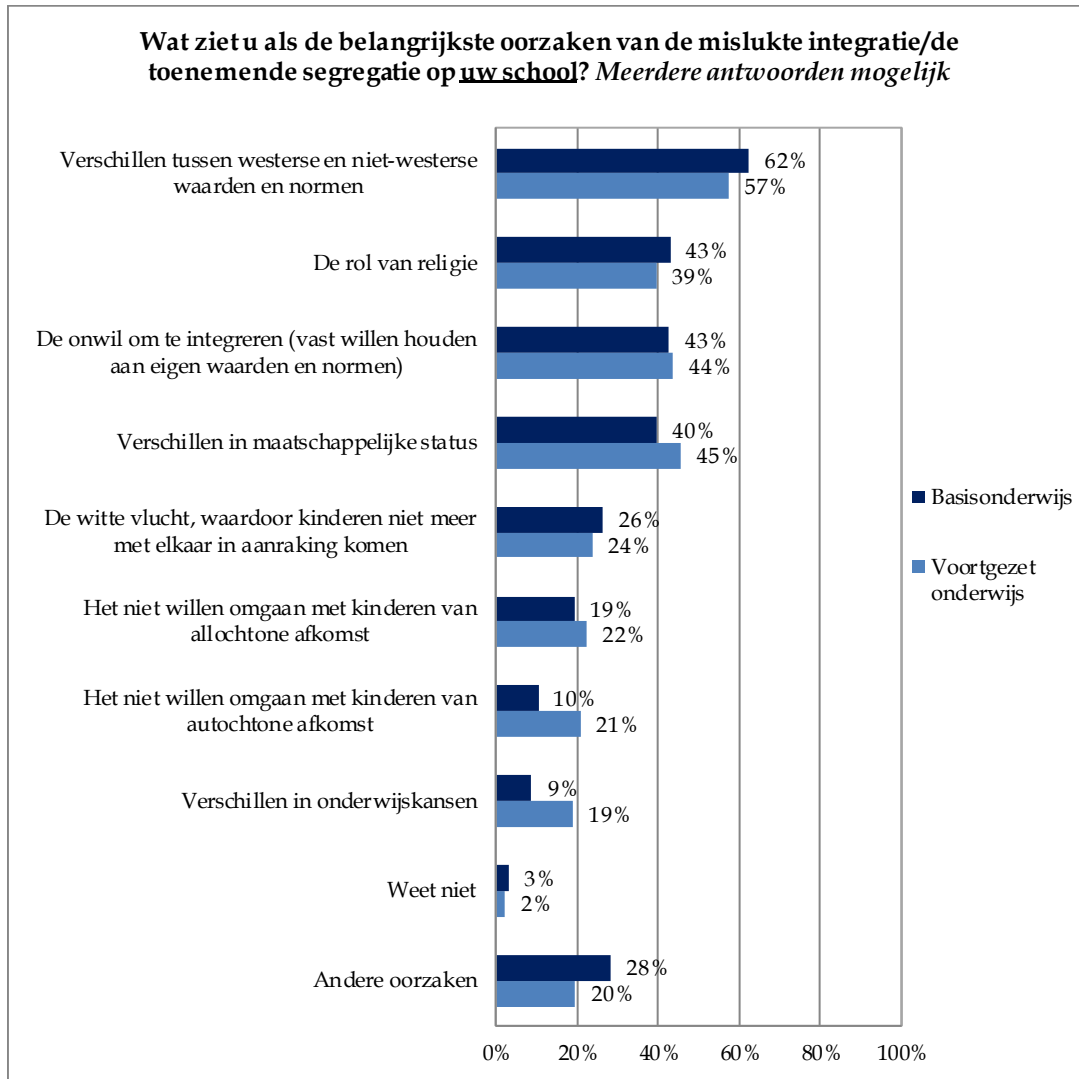
	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
Taal- en/of leerachterstand	n=52	n=26	n=29	n=14	n=601
Tot 25% van totaal aantal leerlingen heeft een taal- en/of leerachterstand	35%	39%	26%	46%	64%
25% tot 50% van totaal aantal leerlingen heeft een taal- en/of leerachterstand	14%	30%	7%	12%	12%
50% of meer van totaal aantal leerlingen heeft een taal- en/of leerachterstand	43%	27%	60%	36%	13%
Weet niet	8%	4%	7%	6%	11%

Het percentage respondenten dat **het beeld** van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van hun eigen school **herkent**, uitgesplitst naar denominatie.

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
	n=52	n=26	n=29	n=14	n=601
Openbaar	53%	40%	37%	36%	45%
Rooms-Katholiek	19%	18%	17%	30%	24%
Protestants Christelijk	14%	17%	31%	35%	21%
Anders	14%	25%	15%	---	9%

4.2 Oorzaken van toenemende segregatie op school

Aan degenen die het beeld van 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving' (helemaal of een beetje) bij leerlingen van de eigen school herkennen (PO 27%, VO 39%), is gevraagd wat zij als de belangrijkste oorzaken hiervan zien.

Verschillen tussen westerse en niet-westerse waarden en normen worden door de respondenten gezien als de belangrijkste oorzaak van de mislukte integratie/de toenemende segregatie op de eigen school (PO 62%, VO 57%). Andere veelgenoemde oorzaken zijn, aldus de ondervraagden:

- De onwil om te integreren (vast willen houden aan eigen waarden en normen) (PO 43%, VO 44%).
- Verschillen in maatschappelijke status (PO 40%, VO 45%).
- De rol van religie (PO 43%, VO 39%).

De meest genoemde 'andere oorzaken' (28%) van de mislukte integratie/de toenemende segregatie in het basisonderwijs zijn, aldus de ondervraagden:

- Leerlingen met ouders van niet-westerse allochtone afkomst gaan voornamelijk met elkaar om, ze gaan nauwelijks om met autochtone kinderen.
- Ouders van kinderen met een allochtone afkomst spreken de Nederlandse taal nauwelijks en houden stevig vast aan hun eigen cultuur.
- De huidige politieke sfeer heeft een negatieve invloed op de integratie (kinderen voelen zich gediscrimineerd en achtergesteld).
- Ouders met een allochtone afkomst hebben vaak andere normen en waarden dan autochtone ouders (zijn minder betrokken bij de school, minder respect richting vrouwen, niet streng optreden tegen ongewenst gedrag van de kinderen).
- Scholen zijn afspiegelingen van wijken, als er in een wijk overwegend kansarme gezinnen en/of gezinnen met een allochtone afkomst wonen, dan zal een school ook overwegend leerlingen uit die gezinnen hebben en is er weinig sprake van integratie.

De meest genoemde 'andere oorzaken' (20%) van de mislukte integratie/de toenemende segregatie in het voortgezet onderwijs zijn, aldus de ondervraagden:

- Leerlingen uit dezelfde cultuur/met dezelfde achtergrond gaan voornamelijk met elkaar om, weinig vermengen van culturen (groepjesvorming).
- Leerlingen met een allochtone achtergrond zijn oververtegenwoordigd op het vmbo en ondervertegenwoordigd op de havo en het vwo.
- Steeds minder respect en tolerantie richting elkaar en elkaars afkomst (ideeën van Wilders worden overgenomen, leerlingen voelen zich gediscrimineerd).

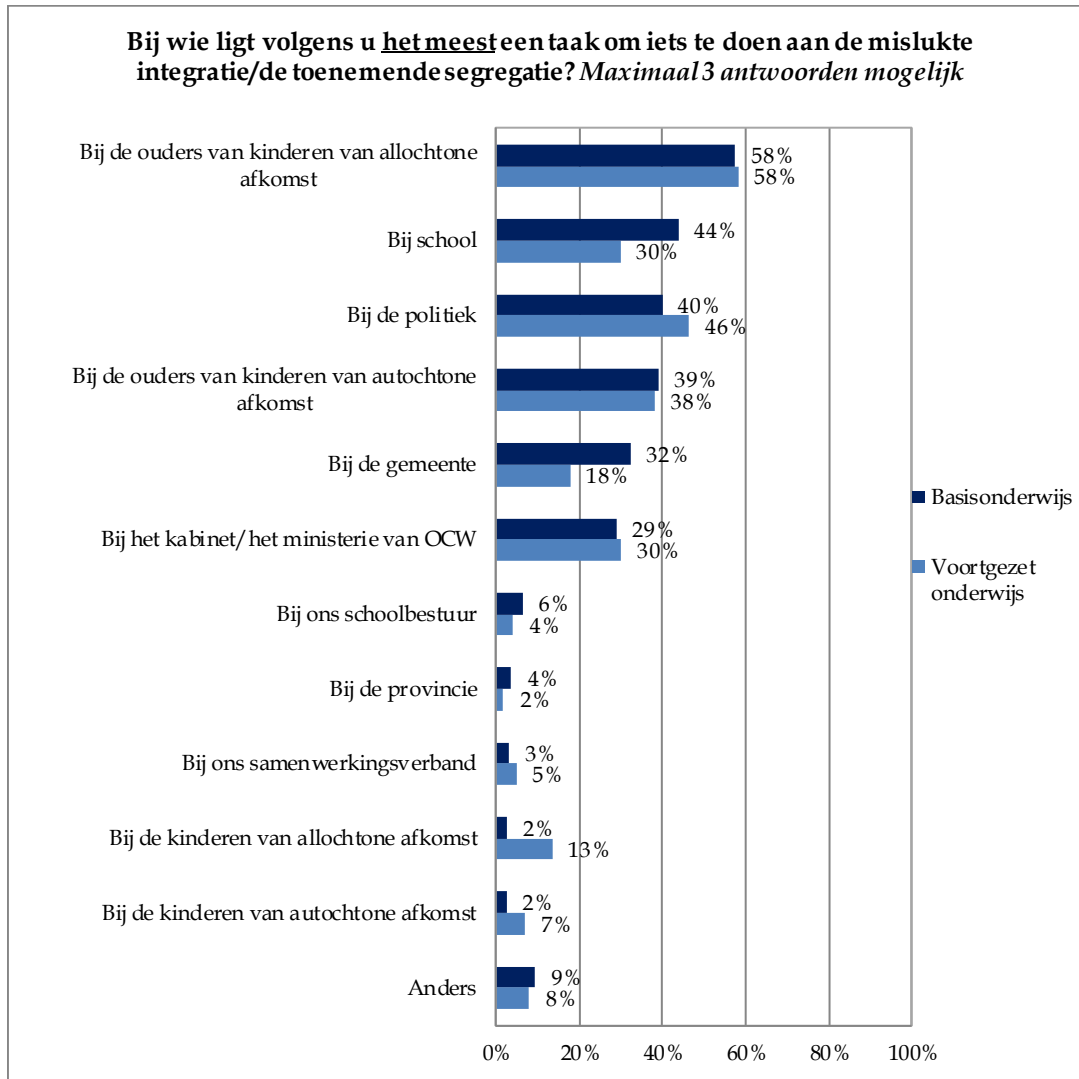
Een volledig overzicht van de antwoorden in de antwoordcategorie 'andere oorzaken' is opgenomen in de separate bijlage.

In de onderstaande tabel worden de belangrijkste oorzaken van de toenemende segregatie op school weergegeven, uitgesplitst naar **de vier grote steden**.

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
	n=52	n=26	n=29	n=14	n=601
Verschillen tussen westerse en niet-westerse waarden en normen	53%	69%	48%	81%	60%
De rol van religie	52%	62%	39%	52%	39%
De onwil om te integreren (vast willen houden aan eigen waarden en normen)	38%	40%	60%	46%	43%
Verschillen in maatschappelijke status	57%	34%	53%	27%	42%
De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen	55%	40%	22%	38%	21%
Het niet willen omgaan met kinderen van allochtone afkomst	18%	25%	13%	26%	21%
Het niet willen omgaan met kinderen van autochtone afkomst	10%	18%	8%	20%	17%
Verschillen in onderwijskansen	22%	8%	28%	19%	13%
Weet niet	3%		5%		3%
Andere oorzaken	23%	25%	32%	32%	23%

4.3 Wie moet er iets aan doen?

Aan de schoolleiders en leraren die het beeld van ‘de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving’ (helemaal of een beetje) bij leerlingen van de eigen school herkennen (PO 27%, VO 39%), is gevraagd bij wie volgens hen het meest een taak ligt om er iets aan te doen.

Bij ouders van kinderen van allochtone afkomst ligt volgens de ondervraagden het meest een taak om iets te doen aan 'de mislukte integratie/de toenemende segregatie op de eigen school' (PO 58%, VO 58%). Andere veelgenoemde 'partijen' die er volgens de betreffende schoolleiders en leraren iets aan moeten doen, zijn:

- De politiek (PO 40%, VO 46%).
- De ouders van kinderen van autochtone afkomst (PO 39%, VO 38%).
- School (PO 44%, VO 30%).
- Het kabinet/het ministerie van OCW (PO 29%, VO 30%).
- De gemeente (PO 32%, VO 18%).

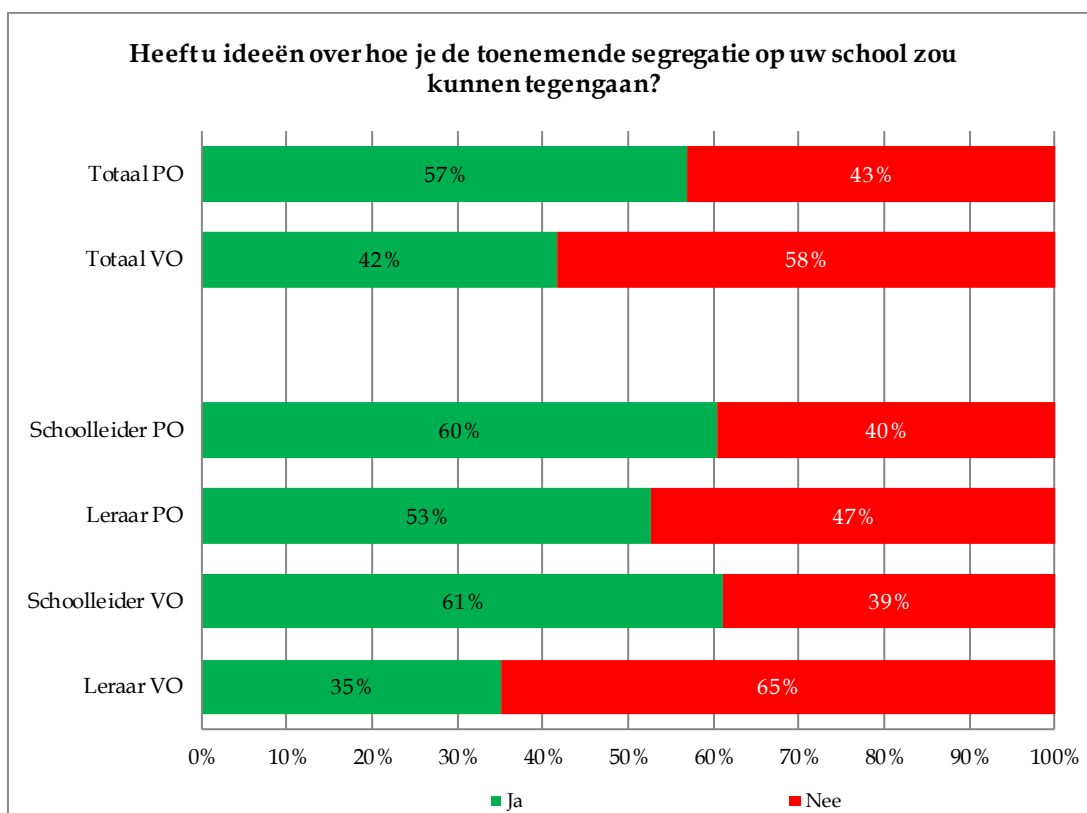
In de onderstaande tabel wordt een uitsplitsing getoond van de vier grote steden.

Bij wie ligt <u>het meest</u> een taak om iets te doen aan de mislukte integratie/de toenemende segregatie?	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
	n=52	n=26	n=29	n=14	n=601
Bij de ouders van kinderen van allochtone afkomst	52%	59%	54%	68%	58%
Bij school	39%	21%	34%	47%	36%
Bij de politiek	46%	70%	54%	40%	42%
Bij de ouders van kinderen van autochtone afkomst	29%	41%	16%	46%	40%
Bij de gemeente	33%	29%	24%	33%	23%
Bij het kabinet/het ministerie van OCW	34%	35%	18%	32%	29%
Bij ons schoolbestuur	3%	---	18%	---	5%
Bij de provincie	---	---	---	---	3%
Bij ons samenwerkingsverband	5%	4%	10%	9%	3%
Bij de kinderen van allochtone afkomst	7%	4%	13%	7%	9%
Bij de kinderen van autochtone afkomst	4%	2%	---	---	5%
Anders	16%	8%	12%	---	8%

4.4 Ideeën over het tegengaan van toenemende segregatie op scholen

4.4.1 Op de eigen school

Aan de schoolleiders en leraren die het beeld van ‘de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving’ (helemaal of een beetje) bij leerlingen van de eigen school herkennen (PO 27%, VO 39%), is gevraagd of zij ideeën hebben over het tegengaan van de toenemende segregatie op de eigen school.

De meerderheid van de schoolleiders in het PO en VO en van de leerkrachten in het PO (53% tot 61%) heeft hier ideeën over. Van de docenten in het VO heeft 35% hier ideeën over. De ideeën over het tegengaan van toenemende segregatie op scholen kunnen als volgt worden samengevat:

Ideeën vanuit het basisonderwijs

- In gesprek blijven met elkaar en met de leerlingen.
- De ouders meer betrekken bij het onderwijs.
- Aandacht blijven besteden aan verschillen in elkaars opvattingen, normen en waarden.
- Blijven praten over, en werken aan verdraagzaamheid en respect.
- (Nog) meer aandacht besteden aan voldoende beheersing van de Nederlands taal t.b.v. vergroting van wederzijds begrip.

“Aandacht besteden aan thema's die daarmee te maken hebben (projecten in school) waaraan ook ouders kunnen deelnemen.”

“Betere woningtoewijzing vanuit de gemeente. Blijven wijzen op het belang van ‘samen spelen en leven’”.

“Ik merk hoe moeilijk het is om hoge opgeleide ouders te overtuigen dat ze in de eigen wijk naar school kunnen gaan. Segregatie ontstaat over twee lijnen: cultuur/religie en sociaal/economisch. Mengen van deze gezinnen is belangrijk!”

“Ik probeer in de klas een minimaatschappij na te bootsen. Elkaar overal bij betrekken en veel irritaties, ruzies worden samen opgelost. Zo'n open mogelijk sfeer waar bij alles gevraagd kan worden. Ik probeer het!”

“We hebben gesprekken aangevraagd met burgemeester en wethouder samen met andere school in deze wijk, met politie en jeugd jongeren werk. We hebben ondertussen een plan van aanpak gemeente breed opgesteld op zoek naar verbinding, beginnend bij de ouders van de kinderen.”

Ideeën vanuit het voortgezet onderwijs

- In gesprek blijven met elkaar en met de leerlingen.
- De ouders meer betrekken bij het onderwijs.
- Meer projecten waarin leerlingen met verschillende achtergronden samenwerken.
- (Veel) meer aandacht besteden aan de positieve kanten van verschillend zijn.

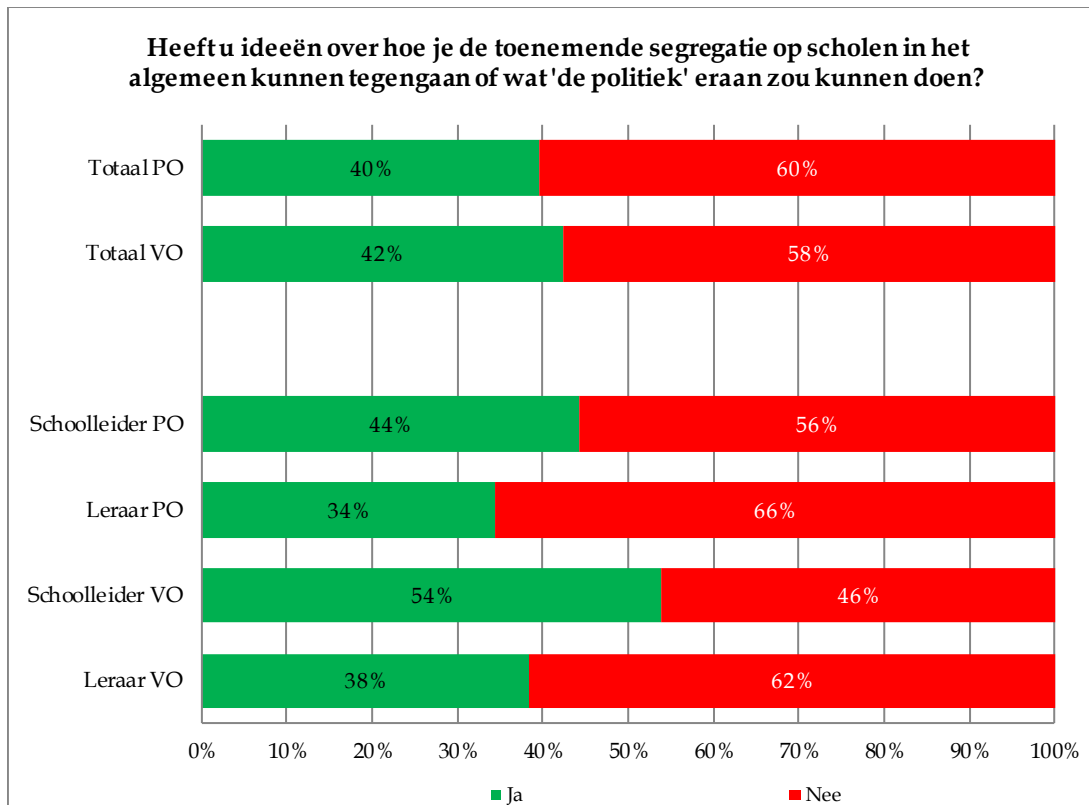
“Aannemen van goed geïntegreerde docenten met gelijke achtergrond als de kinderen van allochtone afkomst en hen in verband met de integratie een taak geven binnen de school.”

“De leerlingen die dreigen zich af te scheiden erbij proberen te houden. In gesprek blijven. Ouders proberen te betrekken bij school. Gezamenlijke activiteiten organiseren.”

“Elkaar meer ontmoeten. Letterlijk de deuren meer openzetten. Voor buurtgenoten, ook voor stagebedrijven en andere partijen. Onbekend maakt onbemind.”

4.4.2 Op scholen in het algemeen

Vervolgens is aan alle schoolleiders en leraren die de vragenlijst hebben ingevuld gevraagd of zij ideeën hebben over hoe je de toenemende segregatie op scholen in het algemeen zou kunnen tegengaan of wat 'de politiek' eraan zou kunnen doen.

Veel ondervraagden (34% tot 54% per doelgroep) hebben hier ideeën over. Deze kunnen als volgt worden samengevat:

Basisonderwijs

- In gesprek blijven met elkaar/bespreekbaar maken.
- Maak alle scholen openbaar/stop de verzuiling.
- Scholen beter mengen (zodat elke school afspiegeling is van de maatschappij).
- Scheiding in wonen tegengaan (meer gemengde woonwijken, koopwoningen en (sociale) huurwoningen beter verspreiden). Stimuleren dat mensen met verschillende achtergronden met elkaar in contact komen.
- De (negatieve) beeldvorming (politiek/media), ook aandacht besteden en leren van waar het wel goed gaat. Niet blijven hangen in problemen maar zoeken naar oplossingen.
- Respect hebben voor elkaar, openstaan voor elkaars geloof en cultuur, beter informeren over de verschillen en overeenkomsten voor een beter begrip.

- Meer geld (meer leerkrachten/onderwijsassistenten, kleinere klassen, betere begeleiding en meer geld om initiatieven te realiseren).
- Aandacht besteden aan burgerschap, aandacht voor normen en waarden, gedragsregels, leren om respect te hebben voor elkaar.
- Strengere eisen stellen aan/verplichten van de integratie van de ouders, met name het beheersen van de Nederlandse taal (genoemde oplossing: taallessen voor ouders in de school).
- Ouders betrekken bij de school en het onderwijs. Zij zijn belangrijk in het bijbrengen van normen en waarden aan het kind.

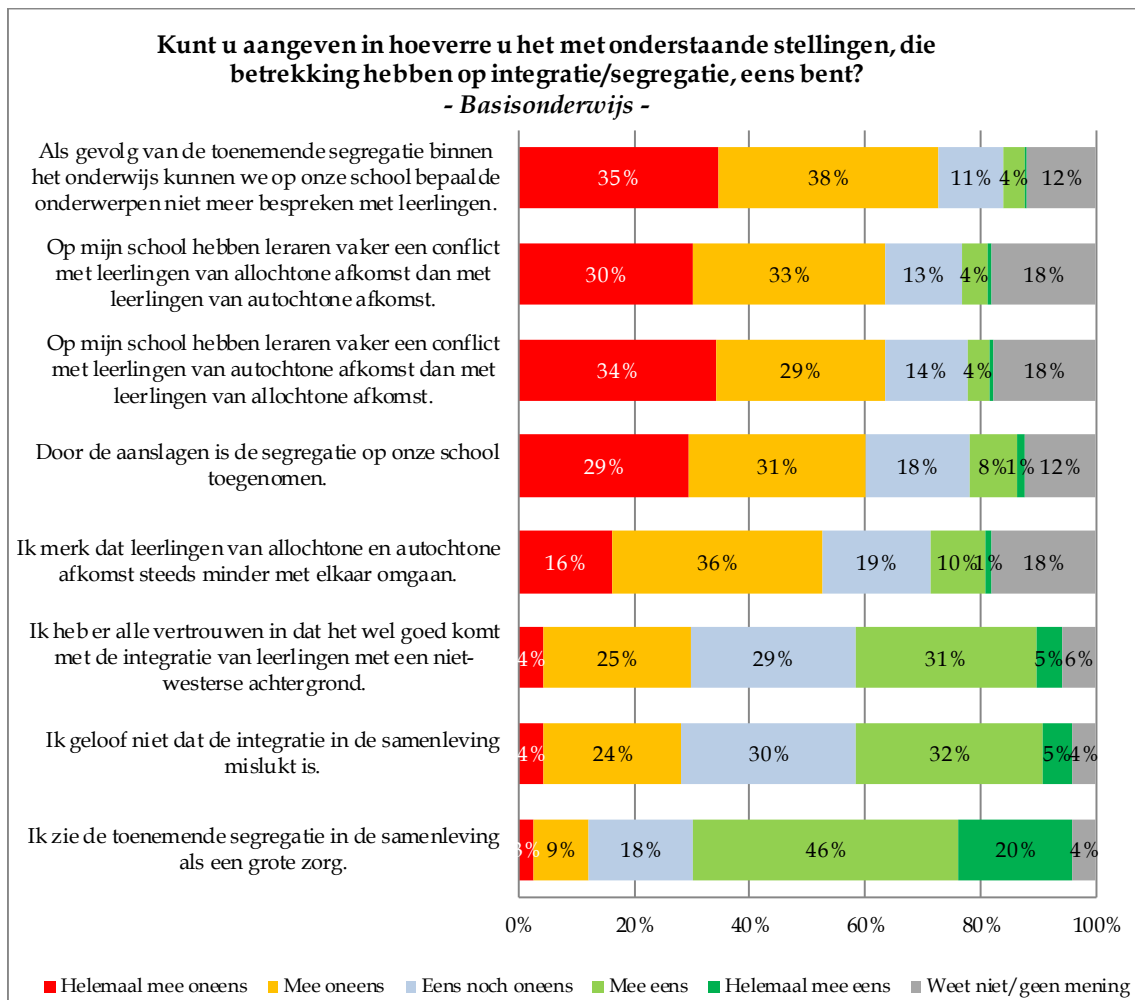
Voortgezet onderwijs

- Maak alle scholen openbaar/stop de verzuiling.
- Scheiding in wonen tegengaan (meer gemengde woonwijken, koopwoningen en (sociale) huurwoningen beter verspreiden). Stimuleren dat mensen met verschillende achtergronden met elkaar in contact komen.
- De (negatieve) beeldvorming (politiek/media) tegengaan, politici zouden een voorbeeldfunctie moeten vervullen. Niet polariseren maar zoeken naar oplossingen.
- Scholen beter mengen (zodat elke school afspiegeling is van de maatschappij, zowel qua culturele achtergrond als qua niveau).
- Kansengelijkheid bevorderen, geef iedereen kansen/mogelijkheden tot een toekomst
- Meer aandacht voor de verschillende culturen (zowel de verschillen als de overeenkomsten) om te zorgen voor meer onderling begrip, leren samenwerken vanuit verschillende achtergronden.
- Met elkaar in gesprek gaan/onderwerpen bespreekbaar maken/zorgen dat mensen van verschillende achtergronden elkaar ontmoeten.
- Aandacht besteden aan burgerschap, aandacht voor de normen en waarden van de Nederlandse maatschappij, duidelijke gedragsregels opstellen.
- Meer geld voor bijvoorbeeld: meer leerkrachten, kleinere klassen, taalonderwijs, betere begeleiding en meer geld om projecten te realiseren.
- Strengere eisen stellen aan/verplichten van de integratie van de ouders, met name het beheersen van de Nederlandse taal en stimuleren om dit thuis te spreken.

4.5 Stellingen met betrekking tot integratie/segregatie

4.5.1 Basisonderwijs

Aan alle respondenten is een aantal stellingen voorgelegd met betrekking tot integratie/segregatie met het verzoek aan te geven in hoeverre men het met elke stelling eens is. In onderstaande grafiek staan de antwoorden uit het basisonderwijs.

Een ruime meerderheid van de respondenten uit het basisonderwijs ziet de toenemende segregatie in de samenleving als een grote zorg (66%). Voor alle overige stellingen geldt dat een minderheid van de respondenten het ermee eens is.

5% van de respondenten in het basisonderwijs geeft aan dat op de eigen school bepaalde onderwerpen niet meer met de leerlingen kunnen worden besproken als gevolg van toenemende segregatie. In **de vier grote steden** is dat gemiddeld 14%.

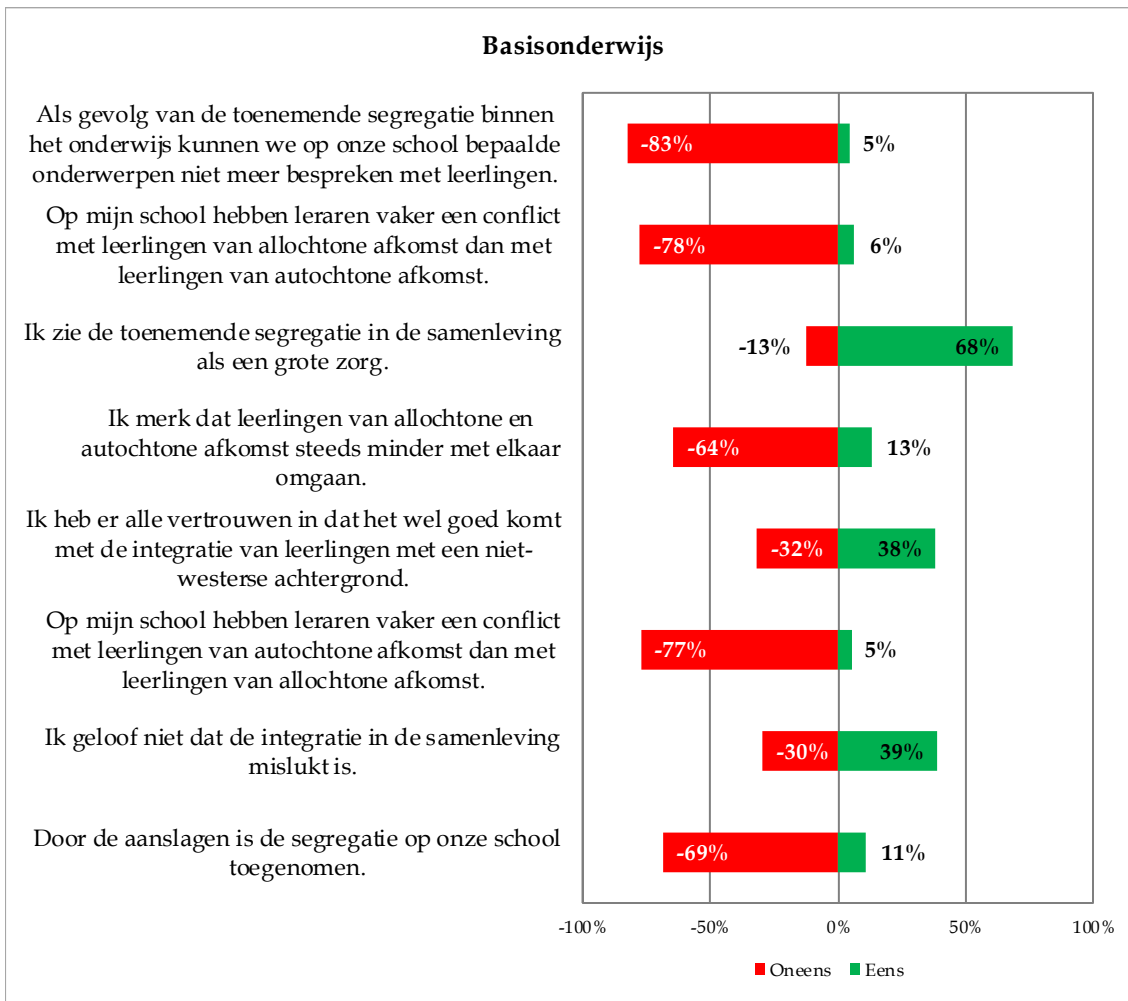
De onderwerpen die in dat kader genoemd worden, zijn:

- Seksuele voorlichting/homoseksualiteit.
- Zaken betreffende religie/geloof (met nadruk op islamisering, IS).
- Aanslagen/terrorisme.
- Slavernij (naar aanleiding van Sinterklaas en Zwarte Pieten).

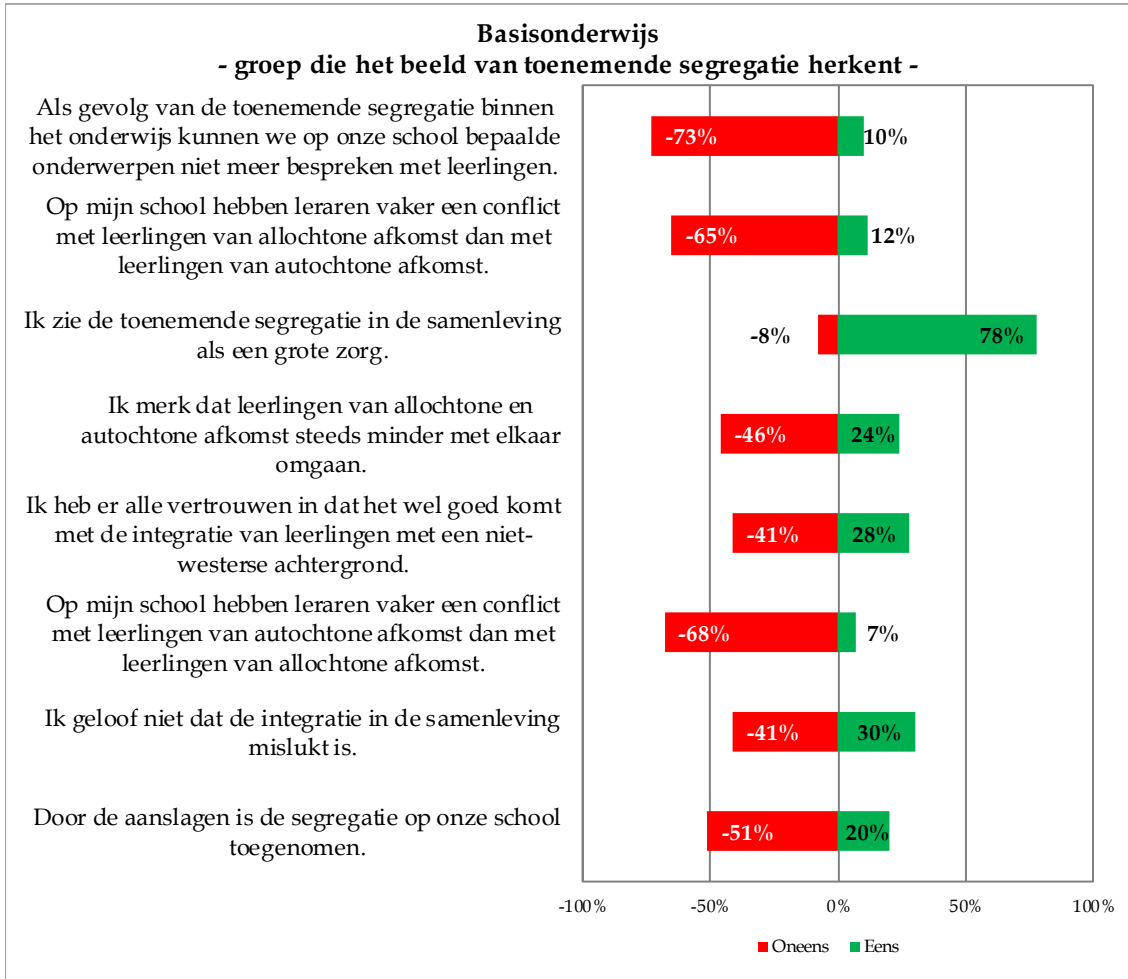
In de onderstaande tabel wordt de mate waarin de schoolleiders en leraren in het basisonderwijs het eens zijn met de stelling dat 'als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs op hun school bepaalde onderwerpen niet meer besproken kunnen worden', uitgesplitst naar de vier grote steden.

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
	n=48	n=23	n=25	n=11	n=1.099
Helemaal mee oneens	36%	43%	33%	16%	35%
Mee oneens	41%	30%	38%	43%	38%
Eens noch oneens	11%	16%	17%	8%	11%
Mee eens	7%	12%	13%	25%	3%
Helemaal mee eens	6%	---	---	8%	0%
Weet niet/geen mening	---	---	---	---	13%

De resultaten worden in de onderstaande grafiek nogmaals, maar nu samengevat, weergegeven. De schoolleiders en leraren die hebben aangegeven 'geen mening' te hebben over een stelling hebben we daarbij buiten beschouwing gelaten. In de onderstaande grafiek wordt de procentuele verdeling van de respondenten die het met de stellingen oneens zijn (helemaal mee oneens of mee oneens) en de respondenten die het met de stellingen eens zijn (helemaal mee eens of mee eens) weergegeven. De neutrale positie (mee eens, noch mee oneens) is niet in de grafiek opgenomen.

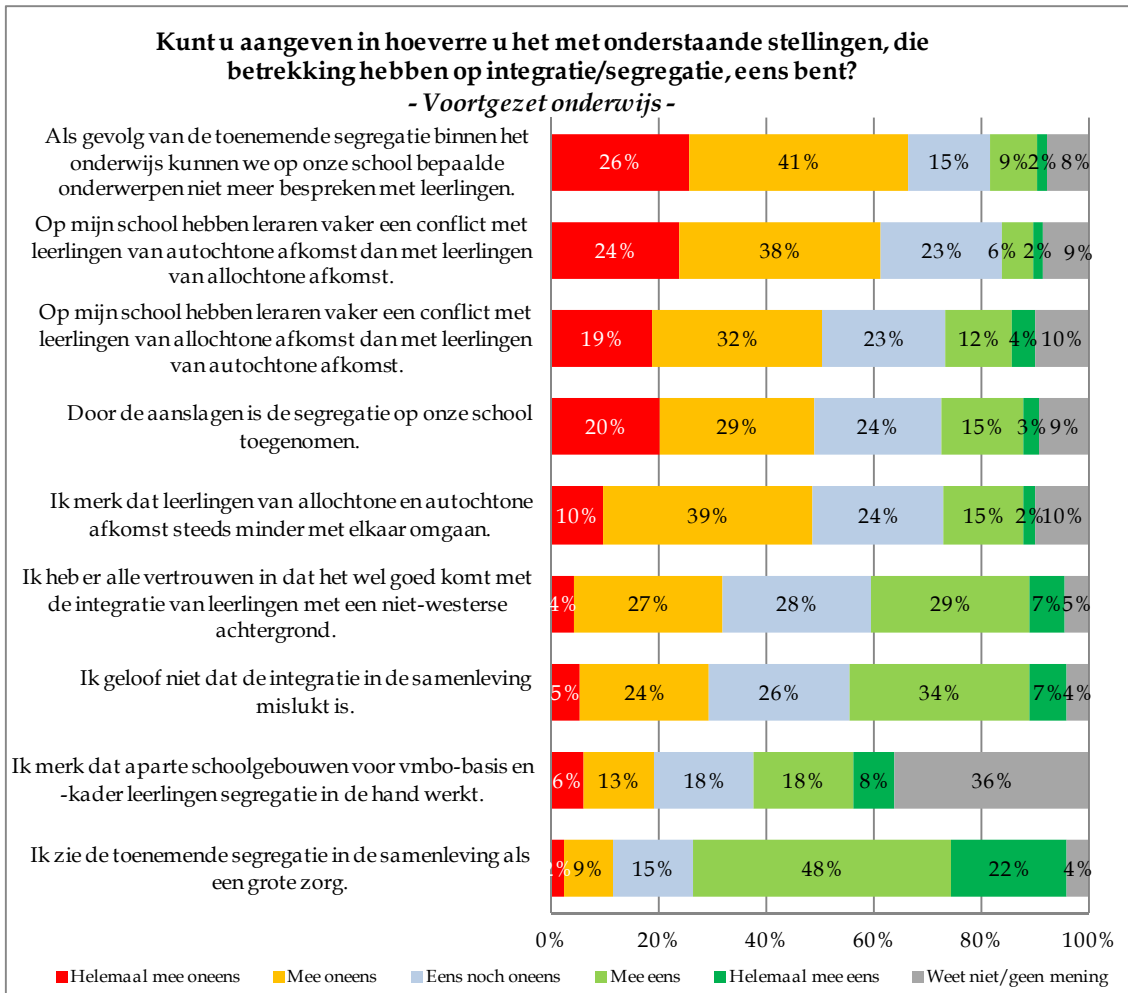
Opnieuw worden de resultaten in de onderstaande grafiek samengevat weergegeven, nu voor de groep schoolleiders en leraren die het beeld van toenemende segregatie herkent.

De schoolleiders en leraren in het basisonderwijs die het beeld van toenemende segregatie herkennen, maken zich vooral zorgen over de toenemende segregatie in de samenleving, maar zijn het in meerderheid oneens met de stelling dat als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs, op school bepaalde onderwerpen niet meer met leerlingen kunnen worden besproken.

4.5.2 Voortgezet onderwijs

In onderstaande grafiek staan de antwoorden uit het voortgezet onderwijs.

Ook in het voortgezet onderwijs is een ruime meerderheid van alle respondenten het (helemaal) eens met de stelling 'Ik zie de toenemende segregatie in de samenleving als een grote zorg' (70%). Voor alle overige stellingen geldt dat een minderheid van de respondenten het ermee eens is.

11% van alle respondenten in het voortgezet onderwijs geeft aan dat op de eigen school bepaalde onderwerpen niet meer met de leerlingen kunnen worden besproken als gevolg van toenemende segregatie. In **de vier grote steden** is dit gemiddeld 13%.

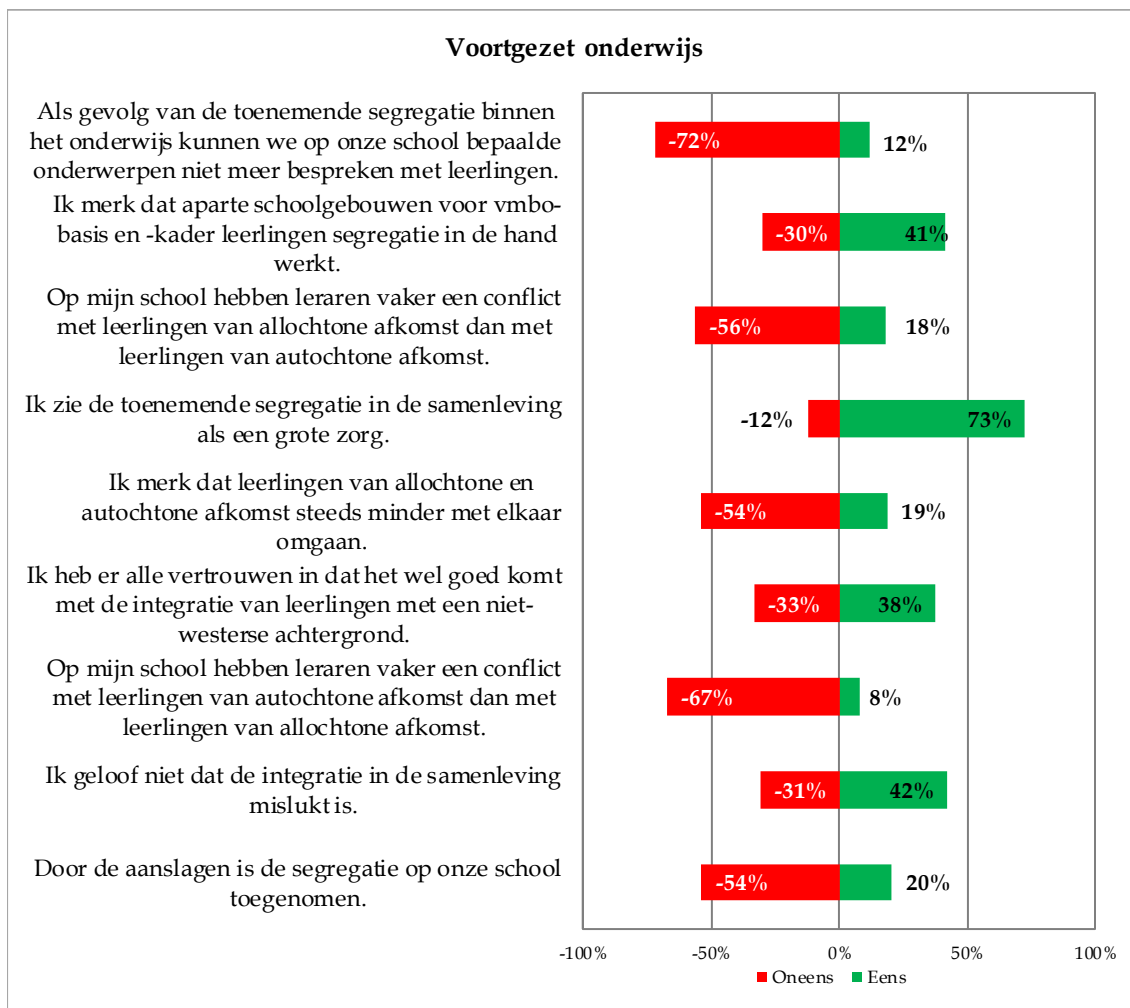
De onderwerpen die in dat kader genoemd worden, zijn:

- Seksuele voorlichting/homoseksualiteit.
- Politieke situaties in bepaalde landen (Turkije, Rusland).
- Zaken betreffende religie/geloof en cultuurverschillen, en dan met name de islam.
- Aanslagen/terrorisme.
- Discriminatie/de discussie rond Zwarte Piet.

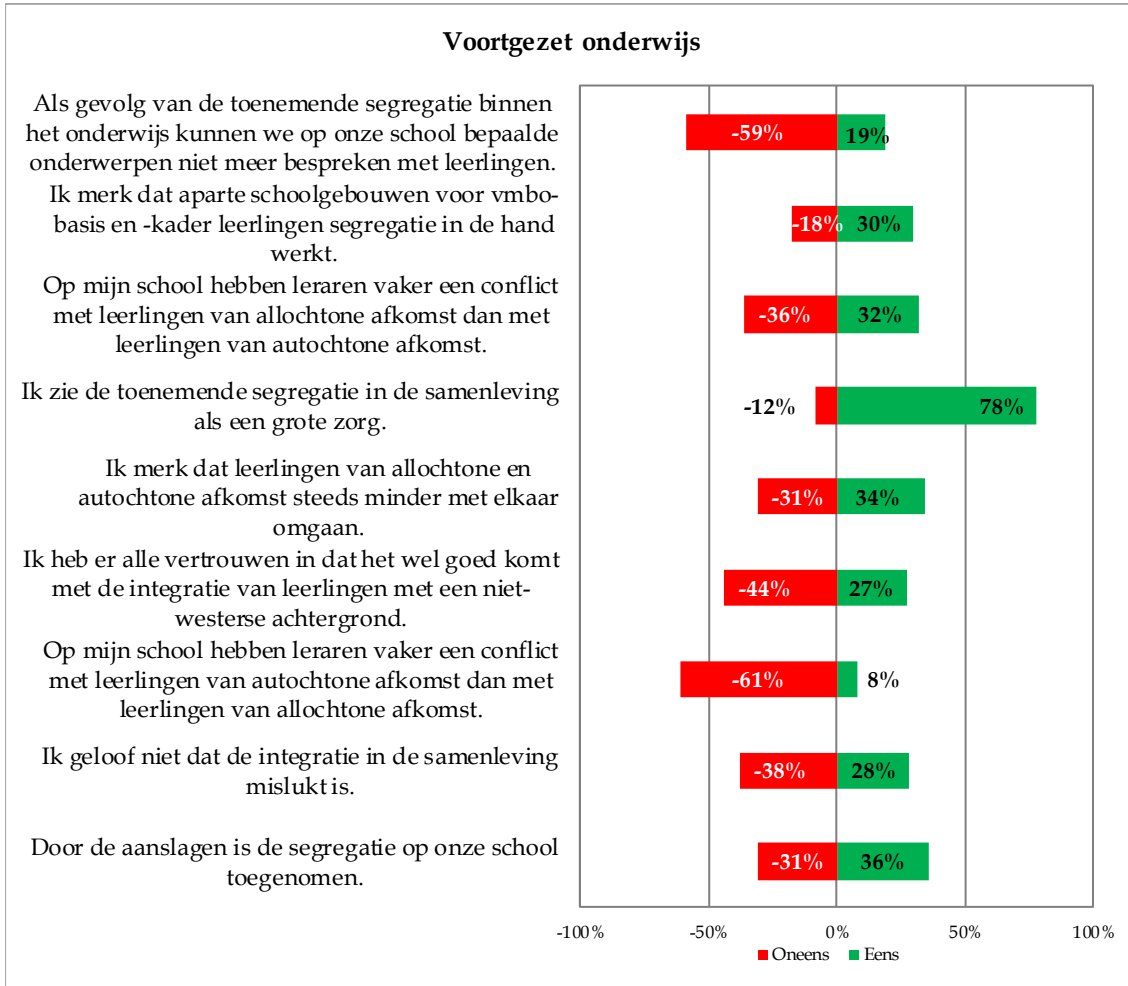
In de onderstaande tabel wordt de mate waarin de schoolleiders en leraren in het voortgezet onderwijs het eens zijn met de stelling dat 'als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs op hun school bepaalde onderwerpen niet meer besproken kunnen worden', uitgesplitst naar de vier grote steden.

	Amsterdam	Den Haag	Rotterdam	Utrecht	Overige steden
	n=47	n=24	n=28	n=14	n=898
Helemaal mee oneens	21%	18%	41%	35%	26%
Mee oneens	47%	32%	31%	48%	41%
Eens noch oneens	17%	18%	4%	17%	15%
Mee eens	12%	17%	14%	---	9%
Helemaal mee eens	---	---	4%	---	2%
Weet niet/geen mening	3%	15%	4%	---	8%

Ook de resultaten voor het voortgezet onderwijs worden, in de onderstaande grafiek, samengevat weergegeven. De schoolleiders en leraren die hebben aangegeven ‘geen mening’ te hebben over een stelling hebben we wederom buiten beschouwing gelaten. In de onderstaande grafiek wordt de procentuele verdeling van de respondenten die het met de stellingen oneens zijn (helemaal mee oneens of mee oneens) en de respondenten die het met de stellingen eens zijn (helemaal mee eens of mee eens) weergegeven. De neutrale positie (mee eens, noch mee oneens) is niet in de grafiek opgenomen.

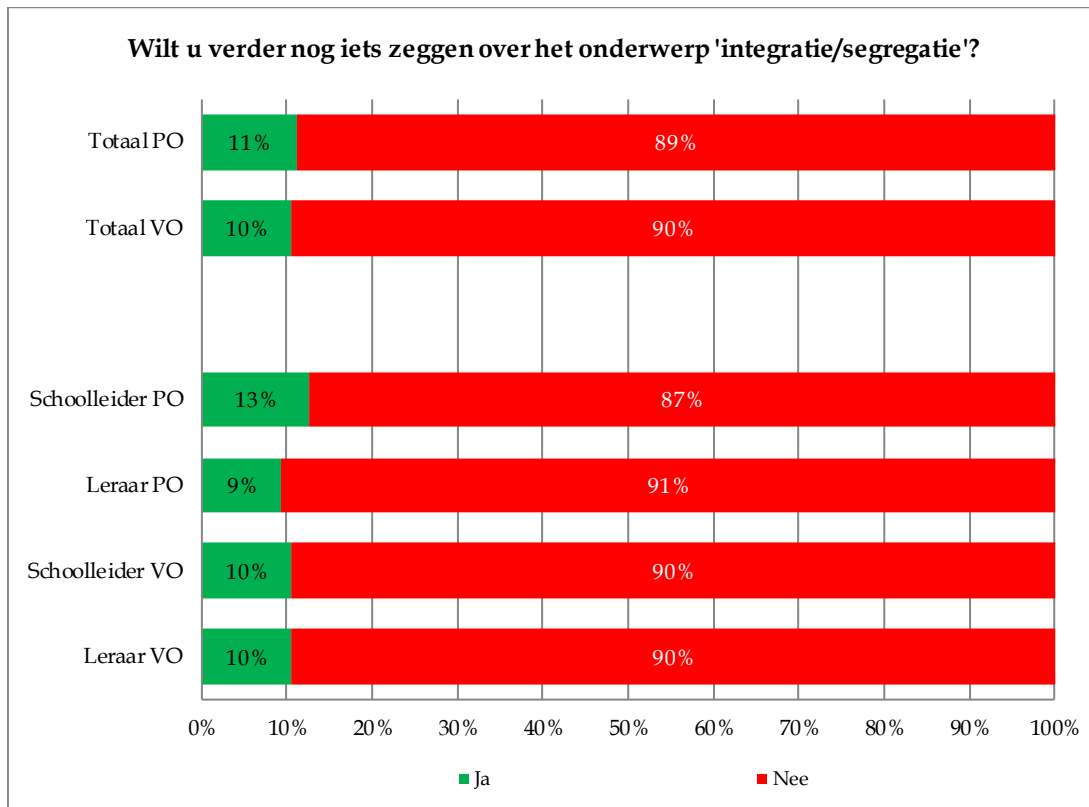

Opnieuw worden de resultaten in de onderstaande grafiek samengevat weergegeven, nu voor de groep schoolleiders en leraren die het beeld van toenemende segregatie herkent.

Net als in het basisonderwijs maken de schoolleiders en leraren in het voortgezet onderwijs die het beeld van toenemende segregatie herkennen, zich vooral zorgen over de toenemende segregatie in de samenleving.

4.6 Overige opmerkingen over het onderwerp integratie/segregatie

Circa één op de tien respondenten wil verder nog iets zeggen over het onderwerp 'integratie/segregatie'. Hun opmerkingen kunnen als volgt worden samengevat:

Basisonderwijs

- Het verschilt per school/het is niet van toepassing op onze school/we hebben geen of weinig allochtone leerlingen.
- De media en politiek spelen een (te) grote rol in de negatieve beeldvorming, met polarisatie als gevolg. Er is meer aandacht nodig voor de dingen die goed gaan.
- Het is een grote zorg/ik maak mij zorgen.

Voortgezet onderwijs

- De media en politiek spelen een (te) grote rol in de negatieve beeldvorming, met polarisatie als gevolg. Er is meer aandacht nodig voor de dingen die goed gaan.
- Het verschilt per school/het is niet van toepassing op onze school/we hebben geen of weinig allochtone leerlingen.

BIJLAGEN:

- Verschillen in resultaten naar achtergrondkenmerken
- Resultaten uitgesplitst naar provincie
- Vragenlijst

BIJLAGE 1 - Verschillen in resultaten naar achtergrondkenmerken

In deze paragraaf worden de verschillen tussen achtergrondkenmerken beschreven. De onderzoeksgegevens zijn uitgesplitst naar de volgende variabelen:

- Type onderwijs (po versus vo).
- Mate van taal- en/of leerachterstand op school (tot 25% leerlingen met een taal- en/of leerachterstand, 25%-50%, 50% of meer leerlingen met een taal- en/of leerachterstand).
- Opleidingsniveau van de ouders (lager opgeleid, hoogopgeleid, zowel laag- als hoogopgeleid).
- Soort school (*alleen voor het voortgezet onderwijs*) (praktijk-/speciaal onderwijs, categoriaal vmbo/mavo, brede sg, havo/vwo school, categoriaal atheneum/gymnasium).

Per uitsplitsing worden alleen de significante verschillen tussen de onderzoeksgroepen beschreven. Indien een percentage voor een onderzoeksgroep niet significant verschilt, dan wordt het betreffende percentage niet weergegeven en blijft de cel in de tabel leeg.

Significante verschillen naar Type onderwijs (PO versus VO)

	PO	VO	
Herkent u het beeld van toenemende segregatie bij leerlingen op uw school?	27%	39%	Ja (helemaal of een beetje)
Belangrijkste oorzaken mislukte integratie:			
- Het niet willen omgaan met kinderen van autochtone afkomst	10%	21%	Ja
- Verschillen in onderwijskansen	9%	19%	Ja
Bij wie het meest een taak om te doen aan mislukte integratie:			
- Bij school	44%	30%	Ja
- Bij de kinderen van allochtone afkomst	3%	13%	Ja
- Bij de kinderen van autochtone afkomst	2%	7%	Ja
- Bij de gemeente	32%	18%	Ja
Ideeën over tegengaan toenemende segregatie op school?	57%	42%	Ja
Stelling(en):			
Door de aanslagen is de segregatie op onze school toegenomen	29%	20%	Helemaal mee oneens
Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van autochtone afkomst dan met leerlingen van allochtone afkomst	34%	24%	Helemaal mee oneens
Ik merk dat leerlingen van allochtone en autochtone afkomst steeds minder met elkaar omgaan	16%	10%	Helemaal mee oneens
Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van allochtone afkomst dan met leerlingen van autochtone afkomst	30%	19%	Helemaal mee oneens
Als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs kunnen we op onze school bepaalde onderwerpen niet meer bespreken met leerlingen	35%	26%	Helemaal mee oneens

Significante verschillen naar 'Percentage leerlingen met een taal en/of leerachterstand'

	Tot 25%	25%-50%	50% of meer	Totaal	
Herkent u het beeld van toenemende segregatie bij leerlingen op uw school?		45%	66%	32%	Ja
Belangrijkste oorzaken mislukte integratie:					
- De onwil om te integreren			53%	43%	Ja
- De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen			39%	25%	Ja
- Verschillen in onderwijskansen			25%	14%	Ja
Ideeën over tegengaan toenemende segregatie op scholen in het algemeen of wat de politiek er aan zou kunnen doen?		51%	51%	41%	Ja
Stelling(en):					
Door de aanslagen is de segregatie op onze school toegenomen			19%	11%	Mee eens
Ik geloof niet dat de integratie in de samenleving mislukt is			30%	24%	Mee oneens
Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van autochtone afkomst dan met leerlingen van allochtone afkomst		39%		33%	Mee oneens
Ik merk dat leerlingen van allochtone en autochtone afkomst steeds minder met elkaar omgaan			29%	12%	Mee eens
Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van allochtone afkomst dan met leerlingen van autochtone afkomst		19%		25%	Helemaal mee oneens
Als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs kunnen we op onze school bepaalde onderwerpen niet meer bespreken met leerlingen			14%	6%	Mee eens

Significante verschillen naar 'Opleidingsniveau ouders'

	Vooraf lager opgeleide ouders	Vooraf hoog-opgeleide ouders	Ongeveer evenveel laag&hoog opgeleide ouders	Totaal	
Herkent u het beeld van toenemende segregatie bij leerlingen op uw school?	51%			32%	Ja
Belangrijkste oorzaken mislukte integratie:					
- De onwil om te integreren		34%		43%	Ja
- De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen			14%	25%	Ja
- Verschillen in maatschappelijke status		51%		43%	Ja
Bij wie het meest een taak om te doen aan mislukte integratie:					
- Bij de kinderen van allochtone afkomst		15%		8%	Ja
Stelling(en):					
Als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs kunnen we op onze school bepaalde onderwerpen niet meer bespreken met leerlingen	9%			6%	Mee eens

Significante verschillen naar 'Soort school – *alleen* voortgezet onderwijs'

	Praktijk-/speciaal onderwijs	Categoriaal vmbo/mavo	Brede SG	Havo/vwo school	Categoriaal Gymnasium /atheneum	Totaal
Herkent u het beeld van toenemende segregatie bij leerlingen op uw school?	57%					39% (Ja)
Belangrijkste oorzaken mislukte integratie:						
- De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen	4%				48%	23%
- Verschillen tussen westerse en niet-westerse waarden en normen	84%	46%			41%	57%
Bij wie het meest een taak om te doen aan mislukte integratie:						
- Bij de kinderen van allochtone afkomst				27%		13%
- Bij de politiek	58%			61%		47%
Stelling(en):						
Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van allochtone afkomst dan met leerlingen van autochtone afkomst	33%				29%	19% (helemaal mee oneens)

BIJLAGE 2 – Resultaten uitgesplitst naar provincie

In de media hoor je tegenwoordig veel over de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving. Herkent u dat beeld bij leerlingen op uw school?

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Ja (helemaal of een beetje)	17%	22%	24%	20%	27%
Nee (helemaal niet)	48%	44%	47%	64%	48%
Weet niet	9%	6%	8%	1%	6%
Niet van toepassing	26%	28%	21%	14%	19%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Ja (helemaal of een beetje)	30%	45%	48%	49%	39%
Nee (helemaal niet)	56%	41%	41%	39%	46%
Weet niet	6%	11%	7%	11%	10%
Niet van toepassing	8%	3%	4%		6%

Wat ziet u als de belangrijkste oorzaken van de mislukte integratie/de toenemende segregatie op uw school?
Meerdere antwoorden mogelijk

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
De onwil om te integreren (vast willen houden aan eigen waarden en normen)	35%	46%	46%	13%	43%
De rol van religie	39%	39%	48%		43%
De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen	20%	11%	21%	26%	26%
Het niet willen omgaan met kinderen van allochtone afkomst	11%	25%	20%	39%	19%
Het niet willen omgaan met kinderen van autochtone afkomst	8%	13%	6%	13%	10%
Verschillen in maatschappelijke status	27%	58%	44%	74%	40%
Verschillen in onderwijskansen	5%	11%	16%	26%	9%
Verschillen tussen westerse en niet-westerse waarden en normen	79%	58%	63%	60%	62%
Andere oorzaken	30%	24%	20%	52%	28%
Weet niet			2%		3%

Wat ziet u als de belangrijkste oorzaken van de mislukte integratie/de toenemende segregatie op uw school?
Meerdere antwoorden mogelijk (vervolg)

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Voortgezet onderwijs					
De onwil om te integreren (vast willen houden aan eigen waarden en normen)	40%	45%	51%	41%	44%
De rol van religie	44%	31%	41%	30%	39%
De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen	5%	21%	24%		24%
Het niet willen omgaan met kinderen van allochtone afkomst	11%	21%	35%	8%	22%
Het niet willen omgaan met kinderen van autochtone afkomst	22%	20%	25%	8%	21%
Verschillen in maatschappelijke status	48%	40%	47%	41%	45%
Verschillen in onderwijskansen	20%	17%	13%	24%	19%
Verschillen tussen westerse en niet-westerse waarden en normen	55%	67%	54%	59%	57%
Andere oorzaken	13%	22%	19%	22%	20%
Weet niet	6%	2%	4%		2%

Bij wie ligt volgens u het meest een taak om iets te doen aan de mislukte integratie/de toenemende segregatie?
Maximaal drie antwoorden mogelijk

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
Bij school	28%	44%	46%	49%	44%
Bij de kinderen van allochtone afkomst		7%	2%		2%
Bij de kinderen van autochtone afkomst		5%	2%		2%
Bij de ouders van kinderen van allochtone afkomst	48%	60%	61%	35%	58%
Bij de ouders van kinderen van autochtone afkomst	38%	48%	31%	39%	39%
Bij ons schoolbestuur		15%	7%		6%
Bij ons samenwerkingsverband			9%	13%	3%
Bij de gemeente	23%	26%	39%	51%	32%
Bij de provincie	4%	4%	6%	13%	4%
Bij het kabinet/het ministerie van OCW	48%	19%	29%	34%	29%
Bij de politiek	36%	43%	36%	26%	40%
Anders	25%	6%	6%		9%
Voortgezet onderwijs					
Bij school	32%	30%	34%	41%	30%
Bij de kinderen van allochtone afkomst	30%	19%	13%	22%	13%
Bij de kinderen van autochtone afkomst	6%	17%	7%	8%	7%
Bij de ouders van kinderen van allochtone afkomst	50%	59%	67%	51%	58%
Bij de ouders van kinderen van autochtone afkomst	21%	43%	47%	22%	38%
Bij ons schoolbestuur	6%		4%		4%
Bij ons samenwerkingsverband		4%	2%	8%	5%
Bij de gemeente	16%	12%	18%		18%
Bij de provincie	5%				2%
Bij het kabinet/het ministerie van OCW	38%	37%	29%	41%	30%
Bij de politiek	63%	33%	40%	54%	46%
Anders		6%	6%	5%	8%

Stellingen

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Door de aanslagen is de segregatie op onze school toegenomen'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	31%	28%	28%	27%	29%
Mee oneens	21%	31%	28%	28%	31%
Eens noch oneens	15%	15%	18%	28%	18%
Mee eens	8%	7%	10%	7%	8%
Helemaal mee eens	4%	1%	1%	3%	1%
Weet niet/geen mening	21%	17%	14%	7%	12%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	37%	17%	13%	16%	20%
Mee oneens	23%	30%	32%	42%	29%
Eens noch oneens	16%	23%	24%	8%	24%
Mee eens	18%	19%	15%	20%	15%
Helemaal mee eens	3%	3%	5%	3%	3%
Weet niet/geen mening	3%	8%	12%	11%	9%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Ik geloof niet dat de integratie in de samenleving mislukt is'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	3%	4%	4%	3%	4%
Mee oneens	18%	26%	25%	27%	24%
Eens noch oneens	37%	24%	31%	25%	30%
Mee eens	31%	36%	32%	32%	32%
Helemaal mee eens	7%	4%	3%	10%	5%
Weet niet/geen mening	4%	6%	6%	4%	4%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	5%	9%	7%	8%	5%
Mee oneens	26%	22%	30%	12%	24%
Eens noch oneens	32%	27%	25%	40%	26%
Mee eens	37%	31%	25%	28%	34%
Helemaal mee eens		9%	10%	4%	7%
Weet niet/geen mening		2%	3%	7%	4%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van autochtone afkomst dan met leerlingen van allochtone afkomst'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	26%	27%	34%	44%	34%
Mee oneens	22%	27%	30%	24%	29%
Eens noch oneens	18%	12%	16%	14%	14%
Mee eens		5%	4%	8%	4%
Helemaal mee eens		1%	1%		1%
Weet niet/geen mening	34%	28%	15%	11%	18%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	28%	22%	27%	24%	24%
Mee oneens	31%	38%	32%	35%	38%
Eens noch oneens	27%	21%	23%	21%	23%
Mee eens	6%	10%	7%	8%	6%
Helemaal mee eens	2%	2%	3%		2%
Weet niet/geen mening	6%	7%	9%	11%	9%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Ik heb er alle vertrouwen in dat het wel goed komt met de integratie van leerlingen met een niet-westerse achtergrond'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	4%	5%	3%	5%	4%
Mee oneens	30%	21%	32%	25%	25%
Eens noch oneens	26%	30%	19%	25%	29%
Mee eens	21%	32%	33%	30%	31%
Helemaal mee eens	6%	3%	5%	6%	5%
Weet niet/geen mening	11%	8%	9%	9%	6%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	5%	5%	5%	8%	4%
Mee oneens	27%	31%	34%	12%	27%
Eens noch oneens	32%	26%	22%	37%	28%
Mee eens	34%	29%	27%	35%	29%
Helemaal mee eens		5%	10%	4%	7%
Weet niet/geen mening	3%	4%	3%	4%	5%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Ik merk dat leerlingen van allochtone en autochtone afkomst steeds minder met elkaar omgaan'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	12%	14%	12%	24%	16%
Mee oneens	30%	32%	44%	38%	36%
Eens noch oneens	14%	17%	18%	13%	19%
Mee eens	13%	10%	7%	15%	10%
Helemaal mee eens			1%		1%
Weet niet/geen mening	31%	28%	19%	11%	18%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	11%	4%	5%		10%
Mee oneens	56%	42%	32%	34%	39%
Eens noch oneens	25%	27%	31%	34%	24%
Mee eens	3%	14%	20%	19%	15%
Helemaal mee eens		3%	3%	4%	2%
Weet niet/geen mening	5%	10%	9%	9%	10%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Ik zie de toenemende segregatie in de samenleving als een grote zorg'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	1%	2%	2%	5%	3%
Mee oneens	5%	10%	10%	5%	9%
Eens noch oneens	19%	15%	20%	20%	18%
Mee eens	43%	46%	46%	50%	46%
Helemaal mee eens	27%	21%	17%	17%	20%
Weet niet/geen mening	6%	5%	5%	2%	4%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	5%	2%	1%		2%
Mee oneens	13%	9%	3%	8%	9%
Eens noch oneens	19%	11%	11%	16%	15%
Mee eens	43%	55%	50%	48%	48%
Helemaal mee eens	17%	18%	30%	28%	22%
Weet niet/geen mening	4%	5%	4%		4%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van allochtone afkomst dan met leerlingen van autochtone afkomst'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	23%	26%	32%	34%	30%
Mee oneens	27%	33%	37%	34%	33%
Eens noch oneens	15%	10%	11%	20%	13%
Mee eens	2%	3%	4%	3%	4%
Helemaal mee eens		1%	1%	2%	1%
Weet niet/geen mening	33%	28%	15%	8%	18%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	22%	15%	21%	16%	19%
Mee oneens	40%	33%	32%	29%	32%
Eens noch oneens	27%	22%	19%	33%	23%
Mee eens	2%	14%	13%	6%	12%
Helemaal mee eens	4%	4%	5%	4%	4%
Weet niet/geen mening	5%	13%	10%	11%	10%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs kunnen we op onze school bepaalde onderwerpen niet meer bespreken met leerlingen'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Basisonderwijs					
	n=98	n=143	n=202	n=45	n=1.218
Helemaal mee oneens	33%	31%	28%	40%	35%
Mee oneens	39%	42%	43%	37%	38%
Eens noch oneens	7%	9%	10%	18%	11%
Mee eens		3%	5%		4%
Helemaal mee eens		1%	0%	2%	1%
Weet niet/geen mening	21%	14%	14%	4%	12%
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	30%	20%	27%	20%	26%
Mee oneens	43%	44%	38%	37%	41%
Eens noch oneens	16%	12%	16%	32%	15%
Mee eens	5%	12%	11%	3%	9%
Helemaal mee eens	2%	2%		4%	2%
Weet niet/geen mening	5%	9%	7%	4%	8%

Kunt u aangeven in hoeverre u het met de volgende stelling eens bent: 'Ik merk dat aparte schoolgebouwen voor vmbo-basis en -kader leerlingen segregatie in de hand werkt'.

	Overijssel	Gelderland	Noord-Brabant	Zeeland	Totaal
Voortgezet onderwijs					
	n=62	n=106	n=118	n=26	n=985
Helemaal mee oneens	9%	4%	10%		6%
Mee oneens	9%	20%	11%	21%	13%
Eens noch oneens	21%	13%	24%	32%	18%
Mee eens	29%	15%	11%	8%	18%
Helemaal mee eens	3%	9%	9%	4%	8%
Weet niet/geen mening	29%	40%	35%	35%	36%

BIJLAGE 3 - Vragenlijst Integratie op school

Selectievraag

Wat is uw functie?

1. Leraar in het basisonderwijs
2. Schoolleider in het basisonderwijs
3. Leraar in het voortgezet onderwijs
4. Schoolleider in het voortgezet onderwijs
5. Geen van deze → *einde vragenlijst*

Vraag 1

In de media hoor je tegenwoordig veel over 'de mislukte integratie en de toenemende segregatie in de samenleving'. Herkent u dat beeld bij leerlingen op uw school?

1. Ja (helemaal of een beetje)
2. Nee (helemaal niet)
3. Weet niet → door naar vraag 6
4. Niet van toepassing: wij hebben geen leerlingen met ouders van niet-westerse allochtone afkomst → door naar vraag 6

Indien vraag 1 is 1 of 2:

Vraag 2

Kunt u uw antwoord toelichten en beschrijven wat ziet u gebeuren onder leerlingen in en buiten de klas met betrekking tot de integratie/segregatie?

(open vraag)

Indien vraag 1 is 1, anders indien vraag 1 is 2 naar vraag 6

Vraag 3

Wat ziet u als de belangrijkste oorzaken van de mislukte integratie/de toenemende segregatie op uw school? Meerdere antwoorden mogelijk.

1. De onwil om te integreren (vast willen houden aan eigen waarden en normen)
2. De rol van religie
3. De witte vlucht, waardoor kinderen niet meer met elkaar in aanraking komen
4. Het niet willen omgaan met kinderen van allochtone afkomst
5. Het niet willen omgaan met kinderen van autochtone afkomst
6. Verschillen in maatschappelijke status
7. Verschillen in onderwijskansen
8. Verschillen tussen westerse en niet-westerse waarden en normen
9. Andere oorzaken, namelijk...
10. Weet niet

Indien vraag 1 is 1:

Vraag 4

Bij wie ligt volgens u het **meest** een taak om iets te doen aan de mislukte integratie/de toenemende segregatie? Maximaal drie antwoorden mogelijk.

1. Bij school
2. Bij de kinderen van allochtone afkomst
3. Bij de kinderen van autochtone afkomst
4. Bij de ouders van kinderen van allochtone afkomst
5. Bij de ouders van kinderen van autochtone afkomst
6. Bij ons schoolbestuur
7. Bij ons samenwerkingsverband
8. Bij de gemeente
9. Bij de provincie
10. Bij het kabinet/het ministerie van OCW
11. Bij de politiek
12. Anders, nl...

Indien vraag 1 is 1:

Vraag 5

Heeft u ideeën over hoe je de toenemende segregatie op **uw school** zou kunnen tegengaan?

1. Ja, nl...
2. Nee

Vraag 6

Heeft u ideeën over hoe je de toenemende segregatie op scholen in het algemeen zou kunnen tegengaan of wat 'de politiek' eraan zou kunnen doen?

1. Ja, nl...
2. Nee

Vraag 7

Nu volgt een aantal stellingen die betrekking hebben op integratie/segregatie. Kunt u aangegeven in hoeverre u het met deze stellingen eens bent?

- A. Door de aanslagen is de segregatie op onze school toegenomen.
- B. Ik geloof niet dat de integratie in de samenleving mislukt is.
- C. Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van autochtone afkomst dan met leerlingen van allochtone afkomst.
- D. Ik heb er alle vertrouwen in dat het wel goed komt met de integratie van leerlingen met een niet-westerse achtergrond.
- E. Ik merk dat leerlingen van allochtone en autochtone afkomst steeds minder met elkaar omgaan.
- F. Ik zie de toenemende segregatie in de samenleving als een grote zorg.
- G. Op mijn school hebben leraren vaker een conflict met leerlingen van allochtone afkomst dan met leerlingen van autochtone afkomst.
- H. Voor VO: Ik merk dat aparte schoolgebouwen voor vmbo-basis en -kader leerlingen segregatie in de hand werkt.
- I. Als gevolg van de toenemende segregatie binnen het onderwijs kunnen we op onze school bepaalde onderwerpen niet meer bespreken met leerlingen.

Antwoordcategorieën:

- 1. Helemaal mee oneens
- 2. Mee oneens
- 3. Eens noch oneens
- 4. Mee eens
- 5. Helemaal mee eens
- 6. Weet niet/geen mening

Indien vraag 7_1 = (helemaal) mee eens (4 of 5)

Vraag 8

Kunt u kort beschrijven welke onderwerpen op uw school, als gevolg van de toenemende segregatie, niet of nauwelijks meer kunnen worden besproken met leerlingen?

(open vraag)

Vraag 9

Wilt u verder nog iets zeggen over het onderwerp 'integratie/segregatie'?

- 1. Ja, nl...
- 2. Nee

Vraag 10

Welke bewering past het beste bij uw school?

- 1. Onze leerlingen hebben vooral lager opgeleide ouders
- 2. Onze leerlingen hebben vooral hoogopgeleide ouders
- 3. Er zijn ongeveer evenveel leerlingen met lager- als hoogopgeleide ouders
- 4. Weet niet

Vraag 11

Hoeveel leerlingen met een taal- en/of leerachterstand zitten op uw school?

1. minder dan 5% van het totaal aantal leerlingen
2. 5% tot 10% van het totaal aantal leerlingen
3. 10% tot 25% van het totaal aantal leerlingen
4. 25% tot 50% van het totaal aantal leerlingen
5. 50% tot 75% van het totaal aantal leerlingen
6. 75% of meer van het totaal aantal leerlingen
7. Weet niet

Indien VO:

Vraag 12

Op wat voor school bent u werkzaam?

1. Praktijkonderwijs of Speciaal Onderwijs
2. Categorieel vmbo
3. Categorieel mavo
4. Brede scholengemeenschap met apart gebouw voor havo/vwo (en eventueel mavo)
5. Brede scholengemeenschap in één gebouw (vmbo-basis t/m vwo)
6. Havo/vwo school
7. Categorieel gymnasium
8. Anders, nl...

Vraag 13

Wat is de denominatie van uw school?

1. Openbaar
2. Rooms-Katholiek
3. Protestants Christelijk
4. Anders, namelijk

Vraag 14

Wat is het totaal aantal leerlingen op de school/schoollocatie waar u werkzaam bent?

Vraag 15

Wat zijn de 4 cijfers van de postcode van uw school/schoollocatie? We gebruiken deze gegevens alleen om de resultaten te kunnen uitsplitsen naar regio.